

**BOSNA I HERCEGOVINA
CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO**

**БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ЦЕНТРАЛНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА**

**PRIRUČNIK
ZA POSMATRANJE IZBORA U BiH
OPĆI IZBORI 2018.**

U SARADNJI SA
COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**PRIRUČNIK
ZA POSMATRANJE IZBORA U BiH
OPĆI IZBORI 2018.**

Sarajevo, 2018.

PRIRUČNIK ZA POSMATRANJE IZBORA U BOSNI I HERCEGOVINI – OPĆI IZBORI 2018.

Izdavač: Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, Danijela Ozme br.7, 71000 Sarajevo,
telefon: 033/251 300, faks: 033/251 329, e-mail: kontakt@izbori.ba, internet-stranica: www.
izbori.ba

Za izdavača: Dr. Irena Hadžiabdić, predsjednica

Autori: Novak Božičković, Vlado Rogić, Marijana Žuljević i Uma Isić
Urednički odbor: Mladen Vičević, Stana Danilović i Ivanka Arapović Galić
DTP: GRAFIKA ŠARAN
TISAK: GRAFIKA ŠARAN
ZA TISKARU: ing. graf. teh. Dejan Šaran
Tiraž: 700

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.8(496.7)“2018”(035)

PRIRUČNIK za posmatranje izbora u BiH : Opći izbori 2018. / Novak Božičković ...
[et al.]. - Sarajevo : Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, 2018. - 56 str. : ilustr.
; 21 cm

Tekst na bos. jeziku. - Bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-555-46-6
1. Božičković, Novak
COBISS.BH-ID 26290438

*Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je zaključkom s 36. sjednice od 26.07.2018.
godine, odobrila ovaj priručnik za korištenje izornoj administraciji Bosne i Hercegovine na
Općim izborima 2018. godine.*

**Ovaj priručnik je objavljen u saradnji sa i zahvaljujući finansijskoj podršci Vijeća
Evrope. Stavovi izneseni u priručniku ni na koji način ne odražavaju zvanični stav
Vijeća Evrope.**

Priručnik se distribuirá besplatno!

***Priručnik je, u cijelosti ili pojedinim dijelovima, zabranjeno umnožavati i distribuirati bez
odobrenja Centralne izborne komisije BiH***

Uvodna riječ

U ime Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine želim vam dobrodošlicu na Opće izbore 2018. godine u Bosni i Hercegovini. Ovo su peti opći izbori koje organizira i provodi Centralna izborna komisija BiH od svog osnivanja 2001. godine.

Posmatranje izbornih aktivnosti je važan dio izbornog procesa, jer se transparentnošću i otvorenošću izbornog procesa promovira demokratija, ljudska prava i vladavina zakona. Centralna izborna komisija BiH snažno ohrabruje domaće i međunarodne posmatrače da nadgledaju izborne aktivnosti doprinoseći kontroli i transparentnosti izbornog procesa, jačanju demokratskih institucija, izgradnji povjerenja javnosti u izborni proces, te sprečavanju izbornih prevara i nasilja.

Ovaj priručnik je osmišljen kao sveobuhvatan vodič za posmatrače izbornog procesa i namijenjen je za pružanje općih informacija o pravima i obavezama posmatrača. U priručniku ćete, također, pronaći osnovne informacije o izbornom sistemu i predstojećim izborima u BiH, kategorijama birača i vrstama biračkih mjesta, prijemu izbornog materijala, izornoj administraciji, procedurama akreditiranja posmatrača, procedurama na dan izbora, a koje mogu dati smjernice za informirano i kvalitetno obavljanje dužnosti izbornog posmatrača. Detaljnije procedure za obavljanje svih izbornih aktivnosti, kao i svi relevantni podaci koji se kontinuirano ažuriraju, dostupni su na internet-stranici Centralne izborne komisije BiH, www.izbori.ba. U prilogu priručnika se nalazi kartografski prikaz izbornih jedinica, broj upisanih birača u Centralni birački spisak po izbornim jedinicama i kontakt-telefoni općinskih i gradskih izbornih komisija, kao i Kodeks ponašanja međunarodnih posmatrača.

Još jednom vam želim srdačnu dobrodošlicu na Opće izbore 2018. godine u Bosni i Hercegovini.

Predsjednica

Sarajevo, 26. 07. 2018.

Dr. Irena Hadžiabdić

Sadržaj

<i>DIO I OPĆENITO O IZBORIMA</i>	5
1.1 Raspisivanje i održavanje Općih izbora 2018. godine.....	6
1.2 Ovjereni politički subjekti za Opće izbore 2018. godine.....	6
1.3 Biračka mjesta.....	6
1.4 Glasački materijal.....	7
1.5 Birači.....	7
1.6 Izborni sistem u Bosni i Hercegovini.....	8
1.7 Izborna administracija.....	11
<i>DIO II POSMATRAČI</i>	13
2.2 Posmatrači političkih subjekata.....	15
2.3 Posmatrači udruženja.....	16
2.4 Međunarodni posmatrači.....	17
2.5 Posmatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine.....	18
2.6 Postupak oduzimanja svojstva posmatrača.....	18
<i>DIO III POSMATRANJE IZBORA</i>	20
3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta.....	21
3.2 Pristup biračkom mjestu.....	21
3.3 Otvaranje biračkog mjesta.....	22
3.4 Glasanje.....	25
3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu.....	31
3.7 Primjedbe posmatrača.....	38
3.8 Ometanje izbornih aktivnosti od strane posmatrača.....	38
<i>DIO IV PRILOZI</i>	40
Kartografski prikaz izbornih jedinica.....	41
Izborne jedinice – Predsjedništvo BiH.....	41
Izborne jedinice – Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH.....	42
Izborne jedinice – Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH.....	43
Izborne jedinice – Predsjednik i potpredsjednici RS.....	44
Broj upisanih birača u Centralni birački spisak po izbornim jedinicama.....	47
Kodeks ponašanja za međunarodne posmatrače.....	53
Riječ urednika.....	56

DIO I

OPĆENITO O IZBORIMA

1.1 Raspisivanje i održavanje Općih izbora 2018. godine

Odlukom Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine od 08. 05. 2018. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 29/18), Opći izbori u Bosni i Hercegovini 2018. godine održat će se u **nedjelju 07. oktobra 2018. godine**, a raspisani su za:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,
- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine,
- Narodnu skupštinu Republike Srpske,
- Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske i
- Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

1.2 Ovjereni politički subjekti za Opće izbore 2018. godine

- 69 političkih stranaka
- 34 nezavisna kandidata
- 36 koalicija.

1.3 Biračka mjesta

Biračka mjesta su otvorena od 07 do 19:00 sati.

Vrste biračkih mjesta:¹

- Redovno biračko mjesto (*na kojem biračko pravo ostvaruju birači koji glasaju za osnovnu izbornu jedinicu trenutnog prebivališta/boravišta*),
- Biračko mjesto za glasanje u odsustvu (*na kojem biračko pravo ostvaruju raseljene osobe kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasaju razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutnog prebivališta*),
- Biračko mjesto za glasanje nepotvrđenim glasačkim listićima (*na kojem biračko pravo mogu ostvariti :a) birači koji su upisani u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH, a na dan održavanja izbora se zateknu u zemlji, i b) redovni birači koji se ne nalaze na zaključenom izvodu iz Centralnog biračkog spiska, a posjeduju važeći identifikacioni dokument iz člana 5.12 Izbornoga zakona BiH i potvrdu o mjestu prebivališta, odnosno dokaz o entitetskom državljanstvu za glasanje u Brčko distriktu BiH*),
- Biračko mjesto u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH (DKP BiH) (*Centralna izborna komisija najkasnije 50 dana prije dana održavanja izbora, ukoliko su ispunjeni organizaciono-tehnički uvjeti i ako je prijavljen dovoljan broj birača, donosi odluku o određivanju biračkih mjesta u DKP-ima BiH na kojima mogu glasati birači upisani u izvod iz*

1 Očekuje se da za Opće izbore 2018. godine budu utvrđene lokacije za oko 5.600 biračkih mjesta.

Centralnog biračkog spiska za glasanje u DKP-ima BiH).

- Mobilni timovi (*angažiraju se za glasanje birača koji su zbog bolesti, starosti ili invaliditeta vezani za svoje domove, kao i za birače koji su zatvorenici ili su vezani za ustanove*).

1.4 Glasački materijal

Neosjetljivi izborni materijal Centralna izborna komisija BiH dostavlja općinskoj izornoj komisiji najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora, a čine ga:

- a) Kandidatske liste (poster),
- b) Plakati (s informativnim sadržajima za birače),
- c) Glasačke kabine,
- d) Dio potrošnog biračkog materijala (olovke, stikeri, gumice i dr.).

Osjetljivi izborni materijal Centralna izborna komisija BiH dostavlja općinskoj izornoj komisiji najkasnije tri dana prije dana održavanja izbora, a čine ga:

- a) Glasački listići,
- b) Obrasci (član 91. Pravilnika o provođenju izbora u Bosni i Hercegovini),
- c) Izvodi iz konačnog Centralnog biračkog spiska po biračkim mjestima (dostavljaju se najkasnije 20 dana prije dana održavanja izbora).

Općinska izborna komisija donosi plan predaje izbornog materijala biračkom odboru, te prema ovom planu će dan prije, a najkasnije 12 sati prije otvaranja biračkih mjesta, dostaviti biračkom odboru izborni materijal na biračko mjesto. Birački odbor provjerava da li je izborni materijal kompletan i u ispravnom stanju i potpisuje u Zapisnik, kao i način skladištenja preuzetog materijala do momenta početka rada biračkog odbora.

Predsjednik i članovi biračkog odbora nakon primljenog materijala provjeravaju prostor predviđen za biračko mjesto, uređuju biračko mjesto i otklanjaju eventualne nedostatke (sve oznake koje upućuju na političke subjekte, vjerske simbole, druge oznake koje mogu imati diskriminacijsko obilježje).

1.5 Birači

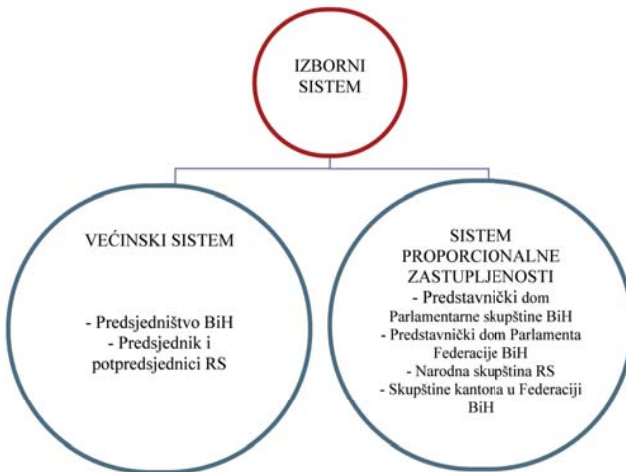
Da bi lice bilo upisano u Centralni birački spisak, neophodno je sljedeće:

- da je navršilo 18 godina,
- da ima državljanstvo Bosne i Hercegovine,
- da ima prebivalište u Bosni i Hercegovini.

Kategorije birača su sljedeće:

- redovni birači (koji glasaju na redovnim biračkim mjestima),
- birači koji glasaju u odsustvu (birači koji imaju status raseljenog lica i kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasaju razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutnog prebivališta/ boravišta, a u kojoj glasaju na biračkim mjestima za glasanje u odsustvu),
- birači koji glasaju lično (birači koji imaju status raseljenog lica i kod kojih se osnovna izborna jedinica za koju glasaju i u kojoj glasaju na biračkom mjestu za glasanje lično, razlikuje od osnovne izborne jedinice trenutnog prebivališta/ boravišta)
- birači izvan BiH (izbjegle osobe i osobe koje privremeno žive izvan BiH, a koji, nakon dostavljanja i potvrđivanja prijave, glasaju putem pošte ili na biračkim mjestima za lično glasanje u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH).
- Na dan zaključivanja Centralnog biračkog spiska na dan 23.08.2018. godine u 24.00 sata za Opće izbore 2018. godine ukupan broj upisanih birača iznosio je **3.352.933** birača.²

1.6 Izborni sistem u Bosni i Hercegovini

Šema 1. Prikaz izbornog sistema u Bosni i Hercegovini

² Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvaoda iz Centralnog biračkog spiska za Opće izbore 2018. godine i objavljivanju broja birača za svaku izbornu jedinicu od 30.08.2018. godine

U Bosni i Hercegovini se primjenjuju dva izborna sistema:

- većinski sistem (sistem proste većine), i
- sistem poporcionalne zastupljenosti.

Za većinski sistem (sistem proste većine) karakteristično je da pobjednik osvaja sve, a na općim izborima u BiH primjenjuje se prilikom izbora članova Predsjedništva BiH i predsjednika i potpredsjednika RS.

Sistem proporcionalne zastupljenosti na općim izborima u BiH se primjenjuje prilikom izbora poslanika Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, Narodne skupštine RS i kantonalnih skupština u Federaciji BiH.

Raspodjela mandata u sistemu proporcionalne zastupljenosti se vrši primjenom Sainte-Laguë metode za preračun glasova u mandate, diobom ukupnog broja osvojenih glasova sa neparnim brojevima 1, 3, 5, 7, 9, 11 itd., sve dok je potrebno za raspodjelu mandata.

Politički subjekti ne mogu učestvovati u raspodjeli mandata ako ne osvoje više od 3% od ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici u kojoj se kandidiraju za određeni organ vlasti (izborni prag).

Mandati koje dobije lista političkog subjekta navedenim postupkom raspodjeljuju se kandidatima na kandidatskoj listi od kojih je svaki dobio najmanje 20% od ukupnog broja važećih glasova koje je dobila ta lista, od najvećeg do najmanjeg broja glasova. Preostali kandidati, koji nisu prešli navedeni prag od 20%, zadržavaju poziciju koju su imali na kandidatskoj listi, nezavisno od individualno osvojenog broja glasova na osnovu preferencija birača.

Prilikom izbora članova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH i Narodne skupštine RS, odredbama Izbornog zakona BiH utvrđen je broj mandata koji se za ove organe vlasti dodjeljuje iz višečlanih izbornih jedinica, odnosno broj kompenzacionih mandata. Kompenzacioni mandati dodjeljuju se onim političkim subjektima koji su, u odnosu na postignute izborne rezultate, osvojili nesrazmjern broj redovnih mandata (ili nisu osvojili nijedan), a koji su prešli zakonom utvrđeni izborni prag od 3% u zbiru glasova u svim višečlanim izbornim jedinicama, primjenom Sainte-Laguë metode.

Ovjera političkih subjekata i kandidatskih listi

Politički subjekti, prema Izbornom zakonu BiH, su sljedeći:

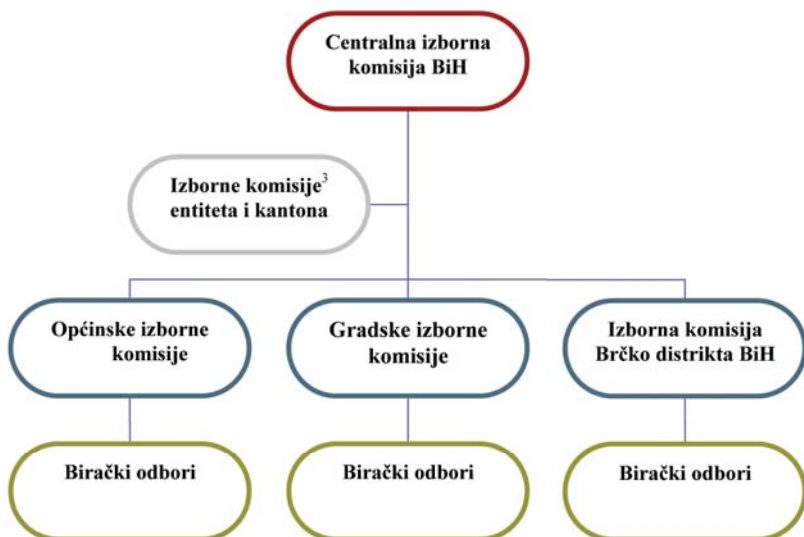
- političke stranke (*da bi učestvovala na izborima, politička stranka mora biti registrirana kod nadležnog organa u skladu sa zakonom, o čemu dokaz podnosi prilikom prijave za ovjeru uz prateću dokumentaciju*),
- nezavisni kandidati (*podnose prijavu za ovjeru sa imenom, prezimenom i ličnim podacima nezavisnog kandidata uz prateću dokumentaciju*),
- koalicije (*dvije ili više ovjerenih političkih stranaka koje žele formirati koaliciju podnose prijavu za ovjeru pod jednim nazivom koalicije uz prateću dokumentaciju*)
- liste nezavisnih kandidata (*dva ili više ovjerenih nezavisnih kandidata mogu se udružiti i podnijeti jednu listu nezavisnih kandidata na ovjeru uz prateću dokumentaciju*).

Nakon postupka ovjere političkih subjekata za učešće na izborima, Centralna izborna komisija BiH ovjerava i kandidatske liste ovjerenih političkih stranaka i koalicija (kandidatske liste nezavisnih kandidata i listi nezavisnih kandidata ovjeravaju se prilikom ovjere ovih političkih subjekata).

Broj kandidata na kandidatskoj listi za višočlane izborne jedinice može biti veći za 5 kandidata od broja mandata koji se dodjeljuju, pri čemu je utvrđena zakonska obaveza o ravnopravnoj zastupljenosti muškog i ženskog spola na kandidatskim listama (najmanje 40% zastupljenosti jednog od spolova). Kandidati manje zastupljenog spola raspoređuju se prema zakonom utvrđenom pravilu: od prva dva kandidata jedan je predstavnik manje zastupljenog spola, između prvih 5 kandidata najmanje 2 su manje zastupljenog spola, između prvih 8 kandidata 3 su kandidata manje zastupljenog spola itd.

Za dodjelu kompenzacionih mandata u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH, Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH i Narodnoj skupštini RS ovjerene političke stranke i koalicije podnose kompenzacionu kandidatsku listu, koja sadrži samo imena kandidata koji se već nalaze na redovnim kandidatskim listama za isti izborni nivo.

1.7 Izborna administracija

Nadležni organi za provođenje izbora u Bosni i Hercegovini su izborne komisije i birački odbori, odnosno:

- Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine,
- Općinska i gradska izborna komisija i Izborna komisija Brčko distrikta BiH,
- Birački odbori,
- ostale izborne komisije³. *Centralna izborna komisija* BiH je krovna institucija za provođenje izbora u Bosni i Hercegovini koja, između ostalog, koordinira, nadgleda i regulira rad svih izbornih komisija i biračkih odbora u skladu sa Izbornim zakonom BiH, podnosi godišnji izvještaj Parlamentarnoj skupštini BiH o provođenju izbora u BiH, te provodi i druge radnje utvrđene članom 2.9 Izbornog zakona BiH. Sastoji se od sedam članova: dva Hrvata, dva Bošnjaka, dva Srbina i jedan ostali. Predsjednik Centralne izborne komisije BiH bira se iz reda članova na mandatni period u trajanju od 21 mjesec.

*Općinska izborna komisija*⁴ sastoji se od tri, pet ili sedam članova. Broj članova za svaku općinu utvrđuje Centralna izborna komisija BiH na osnovi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska i veličini općine, odnosno općine u

³ Prema Izbornom zakonu Republike Srpske osnovana je Republička izborna komisije Republike Srpske, a na osnovi Zakona o osnivanju organa za provođenje izbora u Federaciji Bosne i Hercegovine, predviđeno je osnivanje organa za provođenje izbora, ali nisu osnovani.

⁴ Odnosno gradska za gradove: Banja Luka, Bihać, Bijeljina, Cazin, Doboj, Goražde, Livno, Mostar, Prijedor, Široki Brijeg, Trebinje, Tuzla, Zenica i Zvornik

kojima je do 20.000 birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska broje tri člana; općine u kojima je do 50.000 upisanih birača broje pet članova, a općine sa preko 50.000 upisanih birača broje sedam članova. Općinska izborna komisija na području svoje općine nadležna je između ostalog za nadgledanje i kontrolu centra za birački spisak; određivanje biračkih mjesta, provođenje postupka imenovanja i obuke biračkih odbora, objedinjavanje rezultata izbora sa biračkih mjesta u općini i dostavu Centralnoj izbornoj komisiji BiH, te druge radnje iz člana 2.13 Izbornog zakona BiH.

Birački odbor sastoji se od tri (ukoliko je u izvodu iz Centralnog biračkog spiska za određeno biračko mjesto upisano do 350 birača) ili pet članova (ukoliko je u izvodu iz Centralnog biračkog spiska za određeno biračko mjesto upisano više od 350 birača), od kojih je jedan predsjednik biračkog odbora. Predsjednik i članovi biračkog odbora imaju zamjenike. Birački odbor neposredno rukovodi radom biračkog mjesta, osigurava pravilnost i tajnost glasanja i evidentira rezultate glasanja na biračkom mjestu.

Mobilni tim sastoji se od tri člana, od kojih je jedan predsjednik. Predsjednik i članovi mobilnog tima imaju zamjenike. Broj mobilnih timova utvrđuje općinska izborna komisija rukovodeći se ukupnim brojem i prostornom raspoređenošću birača koji će glasati putem mobilnog tima.

DIO II
POSMATRAČI

2.1 Procedure akreditiranja posmatrača

Izborne aktivnosti mogu posmatrati samo akreditirani posmatrači.

Organi nadležni za akreditiranje posmatrača su Centralna izborna komisija BiH i izborna komisija osnovnih izbornih jedinica (općinska/gradska izborna komisija i Izborna komisija Brčko distrikta BiH).

Centralna izborna komisija akreditira posmatrače za posmatranje rada Centralne izborne komisije BiH, Glavnog centra za brojanje i biračkih mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH. Zahtjev za akreditiranje posmatrača Centralne izborne komisije BiH mogu dostaviti:

- politički subjekti⁵
- udruženja⁶
- međunarodne organizacije⁷.

Izborna komisija osnovnih izbornih jedinica akreditiraju posmatrače političkih subjekata za posmatranje rada izbornog povjerenstva, centra za birački spisak, biračkih mjesta i drugih izbornih mjesta.

Centralna izborna komisija BiH i izborna komisija osnovne izborne jedinice odlukom će odbiti ili odbaciti zahtjev za izdavanje akreditacije ili akreditiranje posmatrača u sljedećim slučajevima:

- ako nije podnesen u rokovima koje je utvrdila Centralna izborna komisija BiH,
- ako je dostavljena nekompletna dokumentacija,
- ako zahtjev nije podnijela ovlašteno lice,
- ako je određeno lice već predloženo, odnosno ako ga je akreditirao drugi politički subjekt ili udruženje.

Posmatrač ne može biti lice:

- koja je kandidat na predstojećim izborima,
- čija je kandidatura na predstojećim izborima odbijena ili je ime osobe naknadno skinuto s liste kandidata,
- kojoj je Centralna izborna komisija BiH izrekla sankciju zabrane rada u biračkom odboru, u centru za birački spisak ili u izbornom povjerenstvu,
- koju je predložio politički subjekt koji nije ovjeren za učestvovanje na izborima,

⁵ **Politički subjekt** označava političku stranku, nezavisnog kandidata, koaliciju ili listu nezavisnih kandidata ovjerene za učestvovanje na izborima u skladu sa Izbornim zakonom BiH.

⁶ **Udruženje** označava udruženja ili fondaciju osnovane u skladu sa zakonima o udruženjima i fondacijama

⁷ **Međunarodna organizacija** označava međunarodnu vladinu i nevladinu organizaciju, stranu vladu.

- koja je član biračkog odbora,
- koja je u izvršnoj ili zakonodavnoj vlasti ili u izbornoj komisiji na nivou za koji se bira.

Posmatrač kojem je izborna komisija odbila zahtjev za izdavanje akreditacije može u roku od tri dana od dana prijema odluke podnijeti prigovor Centralnoj izbornoj komisiji BiH.

Na odluku kojom je Centralna izborna komisija BiH odbacila ili odbila zahtjev za akreditaciju, politički subjekt i udruženje imaju pravo podnijeti žalbu Apelacionom odjelu Suda BiH putem Centralne izborne komisije BiH.

2.2 Posmatrači političkih subjekata

Predstavnici ovjerenih političkih subjekata podnose zahtjev Centralnoj izbornoj komisiji BiH za akreditiranje izbornih posmatrača za posmatranje rada Centralne izborne komisije BiH, Glavnog centra za brojanje i biračkog mjesta određenog za glasovanje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH (DKP BiH). Zahtjev za akreditiranje mora potpisati lice koje je u prijavi za ovjeru političkog subjekta navedena kao ovlašteno za zastupanje i čiji je potpis deponiran kod Centralne izborne komisije BiH.

Predstavnici ovjerenih političkih subjekata mogu podnijeti zahtjev za akreditiranje posmatrača samo u osnovnim izbornim jedinicama koje pripadaju izbornim jedinicama za koje se kandidiraju, i to za posmatranje rada izbornog povjerenstva, centra za birački spisak, biračkih mjesta i drugih utvrđenih mjesta. Zahtjev za akreditiranje mora potpisati lice koje je u prijavi za ovjeru političkog subjekta navedeno kao ovlašteno za zastupanje i čiji je potpis deponiran kod Centralne izborne komisije BiH ili izborne komisije.

Pravo akreditiranja za posmatranje izbornih radnji imaju politički subjekti koji se nalaze na listi političkih subjekata koje je utvrdila Centralna izborna komisija BiH po postupku koji se primjenjuje za predlaganje članova biračkih odbora.

Rok za podnošenje zahtjeva za akreditiranje posmatrača političkih subjekata je **22. 09. 2018.** godine.

Uz zahtjev za akreditiranje, politički subjekti dostavljaju popunjenu listu predloženih posmatrača koja sadrži:

- ime i prezime,
- broj važeće lične karte,
- jedinstveni matični broj posmatrača,
- prilog zahtjevu je svojeručno popunjen obrazac pravila ponašanja i izjava o poštivanju tajnosti glasanja za svakog predloženog posmatrača.

Politički subjekti mogu predložiti za posmatrače samo osobe koje su punoljetne i koje su državljani BiH.

Broj posmatrača koje politički subjekti mogu akreditirati je neograničen, ali politički subjekt može imati samo jednog posmatrača u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu.

Politički subjekti mogu imati posmatrače na biračkim mjestima za glasanje u odsustvu, i to na biračkom mjestu na kojem se u izvodu iz Centralnog biračkog spiska nalaze birači koji glasaju za izbornu jedinicu u kojoj se politički subjekt kandidira.

Politički subjekti sami snose odgovornost da od Centralne izborne komisije BiH traže informaciju o lokacijama biračkih mjesta za glasanje u odsustvu, koja se nalaze u drugim osnovnim izbornim jedinicama. Politički subjekti će kontaktirati izbornu komisiju osnovne izborne jedinice u kojoj se nalazi biračko mjesto za glasanje u odsustvu radi akreditiranja svojih posmatrača.

Izborne komisije su dužna sačiniti plan rada mobilnog tima koji sadrži sistem, raspored rada i rutu kretanja mobilnog tima, a koji se dostavlja akreditiranom posmatraču na njegov zahtjev.

2.3 Posmatrači udruženja

Predstavnici udruženja podnose Centralnoj izbornoj komisiji BiH zahtjev za akreditiranje posmatrača za posmatranje rada svih izbornih aktivnosti. Zahtjevi za akreditiranje posmatrača moraju biti podneseni najkasnije **do 22. 09. 2018. godine.**

Udruženje ne može biti akreditirano ako ga je osnovao ili ga sponzorira politički subjekt ili je uključeno u bilo kakve aktivnosti u ime ovjerenih političkih subjekata. Predstavnik udruženja na zahtjevu za izdavanje akreditacije potpisuje izjavu da ga nije osnovao niti ga sponzorira politički subjekt, u skladu sa članom 17.4 stav (1) tačka 1) Izbornog zakona BiH.

U zahtjevu za akreditiranje udruženje navodi:

- izborne aktivnosti koje želi posmatrati,
- kontakt-podatke (adresu, broj telefona, broj faksa i e-mail),
- osnovne izborne jedinice u kojima želi posmatrati izborne aktivnosti,
- broj posmatrača,

te dostavlja sljedeće priloge:

- listu imena predloženih posmatrača, koja sadrži ime i prezime, broj važeće lične karte i jedinstveni matični broj posmatrača,
- izvod o upisu udruženja u registar udruženja kod nadležnog organa, koji ne može biti stariji od 60 dana,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasanja.

Udruženje podnosi poseban zahtjev za svaku osnovnu izbornu jedinicu u kojoj želi posmatrati izborne aktivnosti.

Lista akreditiranih posmatrača udruženja koje je Centralna izborna komisija BiH akreditirala, dostavlja se svim izbornim komisijama u kojima su udruženja akreditirana, koje dostavljaju listu akreditiranih posmatrača na sva biračka mjesta u osnovnoj izornoj jedinici na koju se zahtjev odnosi.

2.4 Međunarodni posmatrači

Predstavnici međunarodnih posmatrača podnose zahtjev za posmatranje izbornih aktivnosti u Bosni i Hercegovini Centralnoj izornoj komisiji BiH najkasnije do 06. 10. 2018. godine.

Centralna izborna komisija BiH akreditira i izdaje akreditaciju predstavnicima međunarodnih posmatrača za posmatranje bilo koje izborne aktivnosti. Međunarodni posmatrači preuzimaju akreditacije u Centralnoj izornoj komisiji BiH, ul. Danijela Ozme br. 7, 71000 Sarajevo.

Međunarodni posmatrači mogu imati neograničen broj akreditiranih posmatrača. Broj posmatrača koje međunarodni posmatrači mogu imati u isto vrijeme na jednom izbornom mjestu nije ograničen, ali ne smije uticati na regularnost izbornog procesa.

Međunarodni posmatrač može na svako mjesto na kojem posmatra izbornu aktivnost sa sobom uvesti i prevodioca.

U zahtjevu za akreditiranje predstavnik međunarodnih posmatrača navodi:

- izborne aktivnosti koje želi posmatrati,
- kontakt-podatke,
- izjavu da međunarodna organizacija ne obavlja bilo kakvu aktivnost u ime političkog subjekta

te dostavlja sljedeće priloge:

- listu imena predloženih posmatrača koja sadrži ime i prezime, naziv države koja je izdala pasoš i broj pasoša,
- akt koji je potpisalo ovlašteno lice u kojem navode razloge zbog kojih su zainteresirani da posmatraju izborni proces u BiH,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasanja.

2.5 Posmatrači u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine

Predstavnici političkih subjekata i udruženja podnose zahtjev za akreditiranje posmatrača za posmatranje izbora na biračkom mjestu određenom za glasanje državljana Bosne i Hercegovine u DKP-u Centralnoj izbornoj komisiji BiH, neposredno ili posredstvom DKP-a BiH. Zahtjevi za akreditiranje posmatrača moraju biti podneseni najkasnije do **22. 09. 2018. godine**.

Akreditirani posmatrači preuzimaju akreditacije u Centralnoj izbornoj komisiji BiH ili u DKP-u BiH određenom za glasanje.

U zahtjevu za akreditiranje se navode:

- izborne aktivnosti koje želi posmatrati,
- kontakt-podatke,
- naziv DKP-a BiH,

te dostavljaju sljedeći prilozi:

- listu imena predloženih posmatrača koja sadrži ime i prezime, broj važeće lične karte, naziv države koja je izdala pasoš, broj putovnice i jedinstveni matični broj,
- obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti glasanja.

2.6 Postupak oduzimanja svojstva posmatrača

Organ za provođenje izbora oduzet će svojstvo akreditiranom posmatraču i udaljiti ga s mjesta posmatranja izbornih aktivnosti u toku posmatranja izbornog procesa

ako:

- ometa izborne aktivnosti,
- ne poštuje tajnost glasanja,
- ne nosi službenu akreditaciju,
- nosi oznake koje ga povezuju s određenim političkim subjektom.

Predstavnik organa za provođenje izbora treba prethodno opomenuti akreditiranog posmatrača koji ometa izborni proces i poduzeti sve raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ako posmatrač nastavi ometanje, udaljit će ga s mjesta posmatranje izbornih aktivnosti, te obavijestiti politički subjekt, udruženje, odnosno međunarodnog posmatrača o poništenju akreditacije.

DIO III

POSMATRANJE IZBORA

Analizirajući izbore u Bosni i Hercegovini može se utvrditi da najveći broj akreditiranih posmatrača posmatra biračka mjesta i rad biračkih odbora, te ćemo u nastavku pojasniti pravila ponašanja posmatrača na biračkom mjestu i to:

- prije otvaranja biračkog mjesta,
- tokom rada biračkog mjesta,
- nakon zatvaranja biračkog mjesta.

Akreditirani posmatrač može posmatrati:

- rad Centralne izborne komisije BiH,
- aktivnosti općinske/gradske izborne komisije,
- rad centra za birački spisak,
- biračka mjesta,
- biračka mjesta u diplomatsko-konzularnim predstavništvima,
- rad Glavnog centra za brojanje.

3.1 Priprema i otvaranje biračkog mjesta

Posmatrač bi trebao doći na biračko mjesto koje želi posmatrati najmanje pola sata prije početka glasanja, odnosno u periodu od 06,00 do 06,30 sati.

Kako bi sebi olakšao postupak posmatranja rada biračkog mjesta, posmatrač bi trebao obavezno pripremiti:

- ❖ svoju akreditaciju
- ❖ ličnu kartu ili drugi važeći identifikacioni dokument
- ❖ obrazac pravila ponašanja i izjavu o poštivanju tajnosti
- ❖ priručnik za posmatrača
- ❖ hemijsku olovku
- ❖ hranu i piće (nikako alkohol).

3.2 Pristup biračkom mjestu

Nakon dolaska na biračko mjesto, posmatrač je dužan:

1. Pokazati lični identifikacioni dokument predsjedniku biračkog odbora. Prilikom dolaska u sjedište organa za provođenje izbora (Centralna izborna komisija BiH ili općinska/gradska izborna komisija), centar za birački spisak ili Glavni centar za brojanje posmatrač je dužan pokazati identifikacioni dokument ovlaštenom licu;

2. Predsjednik biračkog odbora ili ovlaštena osoba provjerit će posmatračev identifikacioni dokument s fotografijom, kako bi utvrdili da se ime posmatrača nalazi na akreditaciji;
3. Predsjednik biračkog odbora ili ovlaštena osoba zapisat će ime posmatrača, naziv subjekta koji ga je akreditirao i njegov broj akreditacije u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO), odnosno drugu evidenciju koja se vodi u u sjedište organa za provođenje izbora, evidentirajući vrijeme kada je posmatrač stigao i vrijeme kada je posmatrač napustio prostorije kako bi se broj posmatrača ograničio na jednog posmatrača u isto vrijeme na jednom biračkom mjestu (sjedištu organa za provođenje izbora) ako se radi o posmatraču političkog subjekta i udruženje;
4. Predsjednik biračkog odbora ili ovlašteno lice zadržat će identifikacioni dokument do trenutka kada posmatrač napušta biračko mjesto (sjedište organa za provođenje izbora). Kada posmatrač napušta biračko mjesto (sjedište organa za provođenje izbora), dužan je obavijestiti predsjednika biračkog odbora ili ovlašteno lice o napuštanju prostorija, nakon čega će mu biti vraćen identifikacioni dokument. Prilikom napuštanja mjesta posmatranja, posmatrač zadržava akreditaciju.

VAŽNO !!!

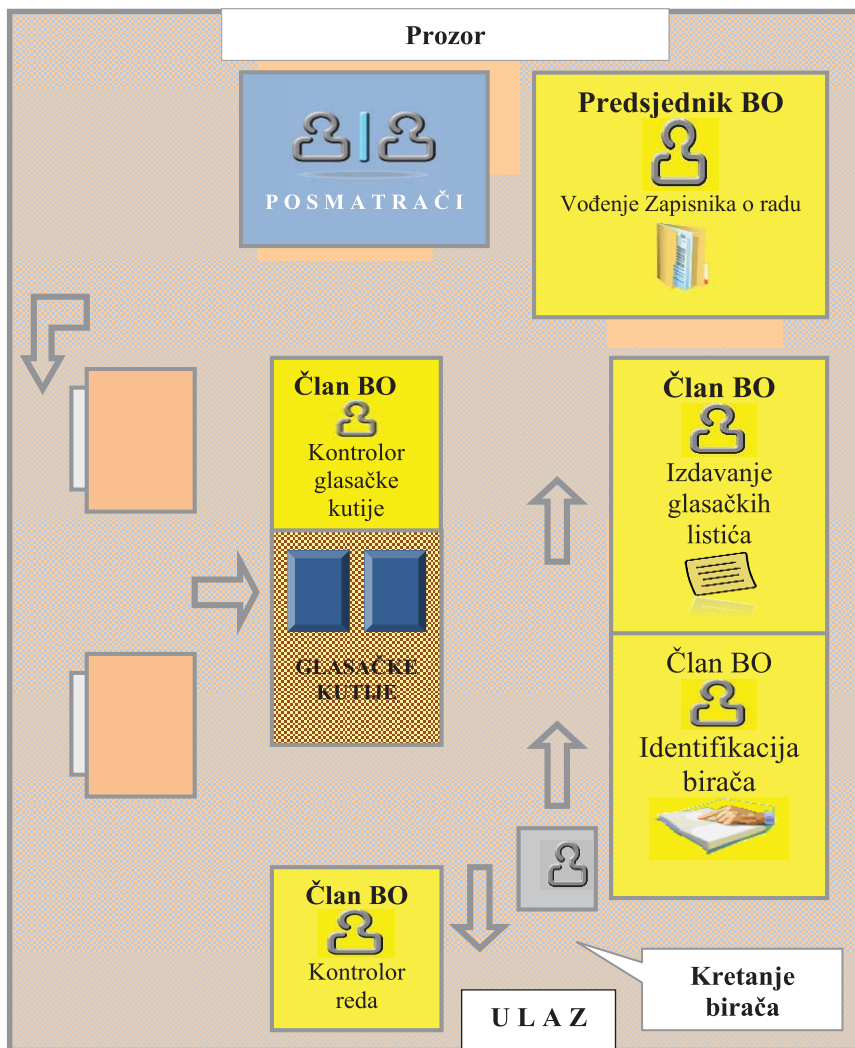
- ✓ Ukoliko posmatrate rad biračkog mjesta preporučujemo da budete na biračkom mjestu u periodu od 06,00 do 06,30 sati.
- ✓ Predstavite se i upoznajte s predsjednikom biračkog odbora.
- ✓ Istaknite vidljivo akreditaciju.
- ✓ Ne nosite oznake koje vas povezuju s određenim političkim subjektom.

3.3 Otvaranje biračkog mjesta

Biračko mjesto počinje s radom u 07,00 sati, a zatvara se u 19,00 sati.

Ako biračko mjesto iz opravdanih razloga nije otvoreno na vrijeme ili je došlo do prekida rada, a kašnjenje ili prekid rada je trajao do tri sata, glasanje na tom biračkom mjestu može se produžiti za onoliko vremena koliko je trajalo kašnjenje, odnosno prekid rada, o čemu odlučuje predsjednik.

Ako je kašnjenje ili prekid rada trajao duže od tri sata, o dužini vremena za koje se glasanje produžava odlučuje općinska/gradska izborna komisija. Predsjednik biračkog odbora je dužan da u najkraćem roku obavijesti općinsku/gradsku izbornu komisiju o razlogu zbog kojeg je došlo do kašnjenja u otvaranju biračkog mjesta ili do prekida rada na biračkom mjestu.

Šema biračkog mjesta

Prilikom otvaranja biračkog mjesta posmatrač bi trebao obratiti pažnju da li je birački odbor obavio sljedeće aktivnosti:

- odredio mjesto za svaku glasačku kabinu, vodeći računa da niko unutar ili izvan biračkog mjesta ne može vidjeti birača dok glasa;
- upisao svoja imena u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO);
- ispisao sve neophodne podatke na kovertu, odnosno pakete;
- upisao u Obrazac za brojno stanje broj birača koji su upisani u Izvod iz Centralnog biračkog spiska za dato biračko mjesto;
- prije brojanja glasačkih listića utvrdio da li su glasački listići u originalnom pakiranju;
- ručno prebrojao primljene glasačke listiće za svaki izborni nivo i u Obrazac za brojno stanje upisao ukupan broj primljenih glasačkih listića;
- pokazao praznu glasačku kutiju, nakon čega je na nju stavio plastični pečat;
- upisao u Obrazac za brojno stanje serijske brojeve pečata glasačke kutije;
- postavio zapečaćenu glasačku kutiju na mjesto gdje je svi prisutni mogu vidjeti;
- upisao u Zapisnik o radu biračkog odbora vrijeme otvaranja biračkog mjesta.

VAŽNO !!!

- ✓ Izaberite svoje mjesto u prostoriji tako da ne remetite izborni proces, s tim da možete vidjeti tok cijele izborne procedure.
- ✓ Ne ometajte izborne aktivnosti.
- ✓ Ne koristite mobilne telefone, a u slučaju hitnih situacija telefoni bi trebali ostati uključeni (silent mode, odnosno isključeni svi tonovi).
- ✓ Poštujte tajnost glasanja.

3.4 Glasanje

Prilikom dolaska na biračko mjesto, birač postupa prema sljedećoj proceduri:

1. Identifikacija

Nakon ulaska na biračko mjesto birač odlazi sa svojim važećim identifikacijskim dokumentom do člana biračkog odbora zaduženog za identifikaciju, kako bi bio utvrđen identitet birača.

Dokumenti za utvrđivanje identiteta birača su važeća lična karta, vozačka dozvola i pasoš, koje je izdala Bosna i Hercegovina.

2. Potpisivanje izvoda iz Centralnog biračkog spiska

Nakon što se utvrdi identitet, birač se potpisuje u Izvod iz Centralnog biračkog spiska za dato biračko mjesto identično kako se potpisao u ličnim dokumentima.

Član biračkog odbora koji je zadužen za identifikaciju naglas čita ime birača koji se potpisao u Izvod iz konačnog Centralnog biračkog spiska.

3. Izdavanje glasačkih listića

Birač dolazi do člana biračkog odbora zaduženog za izdavanje glasačkih listića. Svaki birač dobija po četiri glasačka listića i to u:

- Federaciji BiH – glasački listić za člana Predsjedništva BiH, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH i skupštinu kantona;

- Republici Srpskoj – glasački listić za člana Predsjedništva BiH, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Narodnu skupštinu Republike Srpske i potpredsjednike Republike Srpske.

Birači u Brčko distriktu BiH dobijaju kombinaciju glasačkih listića u zavisnosti od odabranog entitetskog državljanstva.

4. Način glasanja

Na Općim izborima 2018. godine, pravilno se glasa tako što birač upisuje isključivo plavom hemijskom olovkom X u kvadratić i to na sljedeći način:

Glasački listić za izbor:

- člana Predsjedništva BiH,
- predsjednika i potpredsjednike RS,

bit će važeći ako

- birač označi kvadratić ispred imena samo jednog kandidata.

701

PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE - BOŠNJAČKI ČLAN
ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ - БОШЊАЧКИ ЧЛАН

ПРОСТАЈТЕ ВАРИЈАНТ(И) ГЛАСАЊА НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ!
ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ!

- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - **Politička stranka**

КРАЈ ЛИСТЕ.
КРАЈ ЛИСТЕ.

702

PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE - HRVATSKI ČLAN
ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ - ХРВАТСКИ ЧЛАН

ПРОСТАЈТЕ ВАРИЈАНТ(И) ГЛАСАЊА НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ!
ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ!

- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Коалиција
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - Политичка партија
- Име - Презиме - **Politička stranka**
- Име - Презиме - **Politička stranka**

КРАЈ ЛИСТЕ.
КРАЈ ЛИСТЕ.

Glasački listić za izbor zastupnika u:

- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH
- Narodnu skupštinu Republike Srpske
- Skupštine kantona

bit će važeći ako:

- birač označi kvadratić pored naziva samo jedne političke stranke, ili koalicije, ili liste nezavisnih kandidata, ili imena jednog nezavisnog kandidata.

ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6		406
ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6		
ПРОЧИТАЈТЕ НАПУТАК/УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ		ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ	
☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	
☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ	☐ КОАЛИЦИЈА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ	
☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ	☐ СТРАНКА 1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ
		КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.

- birač označi kvadratić pored imena jednog ili više kandidata unutar liste samo jedne odabrane političke stranke ili koalicije ili liste nezavisnih kandidata.

**ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА
ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6**

406

**ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZBORNA JEDINICA 6**

ПРОЧИТАЈТЕ НАПУТАК/УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ **ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ**

<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>5 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>6 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>7 ☐ КАНДИДАТ</p>
<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☒ КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☒ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☒ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>5 ☒ КАНДИДАТ</p> <p>6 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>7 ☒ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>5 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>6 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>7 ☐ КАНДИДАТ</p>
<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>
<p>☐ КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>5 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>6 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>7 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p>
<p>☐ НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p>
<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>4 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.</p>
<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>☐ СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>2 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>3 ☐ КАНДИДАТ</p>	

- birač označi kvadratić pored naziva samo jedne političke stranke, ili jedne koalicije, ili jedne liste nezavisnih kandidata, i označi jednog ili više kandidata unutar te odabrane političke stranke, ili koalicije ili liste nezavisnih kandidata.

**ЗАСТУПНИЧКИ/ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ПАРЛАМЕНТА
ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЗБОРНА ЈЕДИНИЦА 6**

406

**ZASTUPNIČKI/PREDSTAVNIČKI DOM PARLAMENTA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE IZBORNA JEDINICA 6**

ПРОЧИТАЈТЕ НАПУТАК/УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИЦИ! ПРОЧИТАЈТЕ УПУТСТВО НА ПРЕДНОЈ СТРАНИ!

<p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☒ КАНДИДАТ 3 ☒ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☒ КАНДИДАТ</p> <p>НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>КОАЛИЦИЈА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ</p>	<p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>ЛИСТА НЕЗАВИСНИХ КАНДИДАТА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ 5 ☐ КАНДИДАТ 6 ☐ КАНДИДАТ 7 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>СТРАНКА</p> <p>1 ☐ КАНДИДАТ 2 ☐ КАНДИДАТ 3 ☐ КАНДИДАТ 4 ☐ КАНДИДАТ</p> <p>КРАЈ ЛИСТЕ. КРАЈ ЛИСТЕ.</p>
---	--	---

U glasačkoj kabini u isto vrijeme smije se nalaziti samo jedno lice, osim ako se radi o biračima koji su slijepi, nepismeni ili fizički nesposobni.

Fizički nesposobni birači su i oni birači koji dođu do biračkog mjesta, ali ne mogu ući. Da bi ostvarili svoje biračko pravo, član biračkog odbora odlazi prema fizički nesposobnom biraču nakon što obavijesti predsjednika biračkog odbora. Fizički nesposobni birač popunjava glasačke listiće koje stavlja u predviđenu kovertu. Lice koje je fizički nesposobni birač izabrao, nikako član biračkog odbora, odnosi kovertu s glasačkim listićima i stavlja glasačke listiće u nju.

5. Ubacivanje glasačkih listića u glasačku kutiju

Nakon glasanja, birač svoje glasačke listiće presavijene ubacuje u glasačku kutiju.

Član biračkog odbora zadužen za kontrolu glasačke kutije osigurava da nijedan birač ne napusti biračko mjesto dok u glasačku kutiju ne ubaci glasačke listiće te osigurava da se samo glasački listići presavijeni jedan po jedan ubacuju u kutiju da bi se zaštitila tajnost glasa.

Akreditirani posmatrač tokom glasanja trebao bi obratiti pažnju na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

3.5 Zatvaranje biračkog mjesta

Biračko mjesto se zatvara u 19,00 sati, ukoliko nije bilo kašnjenja prilikom otvaranja ili prekida u radu biračkog mjesta.

- da li se poštuje tajnost glasanja, tj. da li se u glasačkoj kabini nalazi samo jedna osoba;
- da li se poštuje zabrana glasanja jednog lica umjesto drugog pod njegovim imenom, odnosno zabrana višestrukog glasanja;
- da li birački odbor vodi računa da nijedna osoba ne ometa birača koji ispunjava glasačke listiće, traži od njega informacije o tome za koga želi glasati, za koga glasa ili za koga je glasao, sprečava ili pokušava spriječiti nekoga u ostvarivanju njegovog biračkog prava;
- da li je bilo prekida u glasanju i ako jest, da li je o tome obaviještena općinska/gradska izborna komisija, na način kako je to propisano;
- da li predsjednik i članovi biračkog odbora obavljaju svoje dužnosti na način kako je to propisano.

Predsjednik biračkog odbora objavljuje 15 minuta prije zatvaranja biračkog mjesta svim prisutnim, unutar i ispred biračkog mjesta, vrijeme zatvaranja biračkog mjesta. Nadalje, predsjednik biračkog odbora određuje jednog člana biračkog odbora da u vrijeme zatvaranja biračkog mjesta stane na kraj reda kako bi se osiguralo da se nijedna osoba ne priključi nakon zatvaranja biračkog mjesta. Član biračkog odbora zatvara vrata odmah nakon što posljednji birač iz reda glasa.

Nakon toga predsjednik upisuje u Zapisnik o radu biračkog odbora na dan održavanja izbora – obrazac ZARBO II vrijeme zatvaranja biračkog mjesta i zatvara otvor glasačke kutije samoljepljivom trakom i potpisuje je.

Prilikom zatvaranja biračkog mjesta posmatrač bi trebao obratiti pažnju na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- da li je biračima koji su u redu za glasanje u trenutku zatvaranja biračkog mjesta odobreno da glasaju;
- da li je predsjednik biračkog odbora prilikom zatvaranja biračkog mjesta evidentirao prisutne akreditirane posmatrače na način kako je to propisano;
- da li je predsjednik biračkog odbora nakon zatvaranja biračkog mjesta evidentirao sve podatke u Obrascu za brojno stanje isključivo crvenom hemijskom olovkom.

VAŽNO!!!

- Posmatrač treba biti prisutan na biračkom mjestu sve do završetka prebrojavanja glasova, popunjavanja i potpisivanja zapisnika i obrazaca za rezultate.

3.6 Procedura brojanja na biračkom mjestu

Nakon zatvaranja biračkog mjesta posmatrač treba obratiti pažnju na sljedeće aktivnosti biračkog odbora:

- da li je utvrđen broj neiskorištenih glasačkih listića i upakiran u sivu zaštitnu vreću;
- da li je utvrđen broj glasača koji su glasali na tom biračkom mjestu, ručno brojeći broj potpisa na Izvodu iz Centralnog biračkog spiska i da li su navedeni podaci evidentirani u Obrascu za brojno stanje;
- da li je formirana velika radna površina za brojanje glasačkih listića iz glasačke kutije;
- da li je sadržaj glasačke kutije kompletno istresen na radnu površinu i da li je pokazano da je glasačka kutija prazna;
- da li su razvrstani glasački listići po nivoima;
- da li su glasački listići s nivoima koji se ne broje stavljeni u vreću i zadržani na radnoj površini;
- da li se glasački listići broje u timovima po dvoje (dvostrukim brojanjem) po 25 snopova i da li je tačno utvrđen broj glasova koje su osvojili politički subjekti.

Za izborne nivoe (Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH, Narodna skupština Republike Srpske i skupštine kantona), gdje se vrši brojanje glasova u sistemu poluotvorene liste nakon utvrđenih rezultata po političkim subjektima, vrši se prebrojavanje glasova koji su pojedinačno osvojili kandidati unutar liste, te bi posmatrač trebao obratiti pažnju na sljedeće:

- da li se brojanje u timovima vrši od po četiri člana, od čega jedan član tima čita, drugi član tima kontrolira čitanje, a dva člana tog tima bilježe podatke u pomoćni obrazac za glasove po kandidatima;
- da li je predsjednik biračkog odbora nakon završenog ciklusa prebrojavanja rezultate brojanja upisao isključivo crvenom hemijskom olovkom u obrasce;
- da li je birački odbor nakon završenog ciklusa prebrojavanja upakovao materijal prema šemi pakovanja u vreće i stavio pečat, a rezultate brojanja upisao u obrasce;
- da li je obrasce (žuta kopija) s rezultatima brojanja izložio na biračkom mjestu.

Prilikom prebrojavanja glasačkih listića hemijska olovka može biti samo kod članova tima koji bilježe podatke u pomoćni obrazac i predsjednika za evidentiranje podataka u obrasce.

Svako biračko mjesto posjeduje obrasce u koje izborni posmatrači mogu prepisati rezultate sa žutih kopija.

OBRAZAC ZA BROJNO STANJE	NAZIV OPĆINE: TRAVNJE	BROJ BIRAČKOG MJESTA: 091A006
Serijski broj plastičnog pečata – Glasnača kutija 1 PEČAT 1	Serijski broj plastičnog pečata – Glasnača kutija 2 PEČAT 2	(Ako je potrebno)
BA 2 4 1 5 6 BA 0 7 6 2 A 0		
IZ: PRIZE OTVARAMA BIRAČKOG MJESTA	PRESDAVNAČUSTIPNALI DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR	KONTROLNA DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR
1. Broj birača na biraču iz Centralnog biračkog spiska (učin brojaj)	0 3 7 0 0 3 7 0 0 3 7 0 0 3 7 0	0 3 7 0 0 3 7 0 0 3 7 0 0 3 7 0
2. Broj primljenih glasovačkih listića	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0
IZ: TOČNOU GLASANJA / IZBIROU GLASOVANJA	PRESDAVNAČUSTIPNALI DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR	KONTROLNA DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR
3. Broj računsko primljenih glasovačkih listića	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
4. Broj primljenih gl. listića (red/redak 2 + red/redak 3)	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0
IZ: NAKON ZATVARAMA BIRAČKOG MJESTA	PRESDAVNAČUSTIPNALI DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR	KONTROLNA DOP RIBS LAPNETI IZBIRIČE BIR
5. Broj popisa na biraču iz Centralnog biračkog spiska (učin brojaj)	0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0	0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0
6. Broj običnih glasovačkih listića (par 2)	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
7. Broj IZDANIH glasovačkih listića (red/redak 5 + red/redak 4)	0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0	0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0 0 2 6 0
8. Broj NEISKORIŠTENIH glasovačkih listića (učin brojaj)	0 1 4 0 0 1 4 0 0 1 4 0 0 1 4 0	0 1 4 0 0 1 4 0 0 1 4 0 0 1 4 0
9. BROJ ZADU BUIH GL. LISTIČA (red/redak 7 + red/redak 8)	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0	0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0 0 4 0 0
10. TEST TAVNOSTI/TOČNOSTI: red/redak 9 = red/redak 4; ako nisu isti, upisati razliku.	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

Popisuje se ispod, izjavljujem da ovi brojevi tačno/točno odra avajzu izborne aktivnosti na ovom biračkom mjestu.

PRESDJENIK	IME (ŠTAMPANIMISKIM SLOVIMA)	POTPIŠ	IME (ŠTAMPANIMISKIM SLOVIMA)
	EDINA IHTI ŽAREVIĆ	<i>Edina Ihtić</i>	POTPIŠ
ČLAN 1	MUSTAFA LAKOVIĆ	<i>Mustafa Laković</i>	ČLAN 4
ČLAN 2	MURVEN VIČENIĆ	<i>Murven Vičenić</i>	ČLAN 5
			TATJANA TRIFKONIĆ
			<i>Tatjana Trifkonić</i>

Primjer pravilno popunjenog Obrasca za brojno stanje (BS)

OPĆI IZBORI 12.10.2014. GODINE

OBRAZAC ZA ZBIRNE / ZBROJNE REZULTATE ZR (VEĆINSKI GLAS) / ОБРАЗАЦ ЗА ЗБИРНЕ РЕЗУЛТАТЕ ЗР (ВЕЋИНСКИ ГЛАС) ZR / ЗР			
NAZIV OPĆINE НАЗИВ ОПШТИНЕ		TRAVNIK	
		ŠIFRA OPĆINE ШИФРА ОПШТИНЕ	ŠIFRA BIRAČKOG MJESTA ШИФРА БИРАЧКОГ МЈЕСТА
		091A	091A006

Zbir / Zbroj glasova Збир Гласова	Kandidat Кандидат	Politička stranka, kandidiraju ili nevezani / политичка странка, кандидира или невазани	Broj važećih glasova Број важећих гласова		
Ukupan broj glasova na izvedu iz Centralnog biralnog popisa / Среднјибјег биралног пописа (red / redak 5 iz Obraca za brojne stanje) Укупан број гласова на изводу из Централног биралног пописа (ред 5 из Обраца за бројне стање)	KANDIDAT 1	PARTIJA 1	0	1	0
	KANDIDAT 2	PARTIJA 2	0	0	28
	KANDIDAT 3	PARTIJA 3	0	0	8
	KANDIDAT 4	PARTIJA 4	0	0	3A
260 1					
Broj glasovačih lista u glasnoj kutiji Број гласовачких листа у гласној кутији					
260 2					
Test tabele / testovi red / redak 1 = red / redak 2; ako nisu isti upišite razliku Тест табела / тестови ред 1 = ред 2; ако нису исти унесите разлику					
0 3					
A) Nevažeći nevažećih glasova listi A) Неважећа неважећих гласова листа					
17 A					
B) Nevažeći važećih glasova listi B) Неважећа важећих гласова листа					
1 B					
Ukupan broj važećih glasovačih lista C) red / redak A = red / redak B) D) Укупан број важећих гласовачких листа (red A + red B)					
18 C					
Ukupan broj važećih glasova E) Укупан број важећих гласова					
242 D					
Ukupan broj svih glasovačih lista E) red / redak C = red / redak D) F) Укупан број свих гласовачких листа (red C + red D)					
260 E					
Test tabele / testovi red / redak E = red / redak 2; ako nisu isti upišite razliku Тест табела / тестови ред E = ред 2; ако нису исти унесите разлику					
0 F					
Ukupni broj glasova za važećih lista u glasnoj kutiji Скупина број гласова на важећим листи у гласној кутији (BIBELA)					
BA 3 4 6 1 2 0					
			UKUPNO (= red / redak D) УКУПНО = ред D)	0	242

Preporučuje se ispunjenje da svi birani izdaju / izdati odobrenja za radovanje / izdati odobrenja za radovanje

Preporučuje se ispunjenje da svi birani izdaju / izdati odobrenja za radovanje / izdati odobrenja za radovanje

PREDSJEDNIK PREDSJEDNIK	BIJE I PREDSJEDNIK IZ OBLASTI BIJE I PREDSJEDNIK IZ OBLASTI	POPRIS ПОПРИС	BIJE I PREDSJEDNIK IZ OBLASTI BIJE I PREDSJEDNIK IZ OBLASTI	POPRIS ПОПРИС
VELJKO PETRONIĆ			VEDINA IHTJARENIĆ	
MUSTAFA LAKOVIĆ			TARJANA TRIPKOVIĆ	Tarjat-
MUBEN VIČENIĆ				

Primjer pravilno popunjenog Obrasca za zbirne rezultate (ZR) – većinski glas

OBRAZAC ZA ZBIRNE / ZBROJNE REZULTATE ZR (OTVORENA LISTA) / OBPAAIAT 3A BHPHIE PE3YJATAT IP (OTBOPPEHA JIICTA)		ZR / IP	
NAZIV OPGCINE NAZIV OGDININE	TRAVNIK	SIFRA OPGCINE BHPPA OGDININE	SIFRA BHPA/OGDININE BHPPA BHPA/OGDININE
		091A	091A00G

	ZBIR / ZBROJ GLASOVA BHP / JIICTOBA
Ukupno broj papira na izdaci u Centru za biranje glasača / biralištu biranog papira (odl / odluk D u Otkrivena na brojno mjesto) Ukupno broj izdaca na izdaci na Biralištu biranog papira (odl / odluk D u Otkrivena na brojno mjesto)	260
Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi	260
Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi	0
Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi	0
Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi Broj glasovnih listica u glasovnoj knjizi	4
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	15
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	245
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	-
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	245
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	260
Ukupno broj glasovnih listica (odl / odluk D u odl / odluk D)	0

BA	0	1	1	1	6	5
BA	0	1	2	6	2	2
BA	4	5	5	0	0	3

PREDSJEDNIK	DRUGI PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK
NEDELKO SUTRONIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ

OBRAZAC ZA ZBIRNE / ZBROJNE REZULTATE ZR (OTVORENA LISTA) / OBPAAIAT 3A BHPHIE PE3YJATAT IP (OTBOPPEHA JIICTA)		ZR / IP	
NAZIV OPGCINE NAZIV OGDININE	TRAVNIK	SIFRA OPGCINE BHPPA OGDININE	SIFRA BHPA/OGDININE BHPPA BHPA/OGDININE
		091A	091A00G

BR / PARTIJA	Publična strana, brojčana, lista nezavršila / nezavršila kandidata ili nezavršila / nezavršila kandidata	Broj glasovnih listica BHP / JIICTOBA
1 PARTIJA 1		0 0 4 7
2 PARTIJA 2		0 0 4 8
3 PARTIJA 3		0 0 8 0
4 PARTIJA 4		0 0 7 0
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
32		
33		
34		
35		
36		
37		
38		
39		
40		
41		
42		
43		
44		
45		
46		
47		
48		
49		
50		
51		
52		
53		
54		
55		
56		
57		
58		
59		
60		
61		
62		
63		
64		
65		
66		
67		
68		
69		
70		
71		
72		
73		
74		
75		
76		
77		
78		
79		
80		
81		
82		
83		
84		
85		
86		
87		
88		
89		
90		
91		
92		
93		
94		
95		
96		
97		
98		
99		
100		
101		
102		
103		
104		
105		
106		
107		
108		
109		
110		
111		
112		
113		
114		
115		
116		
117		
118		
119		
120		
121		
122		
123		
124		
125		
126		
127		
128		
129		
130		
131		
132		
133		
134		
135		
136		
137		
138		
139		
140		
141		
142		
143		
144		
145		
146		
147		
148		
149		
150		
151		
152		
153		
154		
155		
156		
157		
158		
159		
160		
161		
162		
163		
164		
165		
166		
167		
168		
169		
170		
171		
172		
173		
174		
175		
176		
177		
178		
179		
180		
181		
182		
183		
184		
185		
186		
187		
188		
189		
190		
191		
192		
193		
194		
195		
196		
197		
198		
199		
200		
201		
202		
203		
204		
205		
206		
207		
208		
209		
210		
211		
212		
213		
214		
215		
216		
217		
218		
219		
220		
221		
222		
223		
224		
225		
226		
227		
228		
229		
230		
231		
232		
233		
234		
235		
236		
237		
238		
239		
240		
241		
242		
243		
244		
245		
246		
247		
248		
249		
250		
251		
252		
253		
254		
255		
256		
257		
258		
259		
260		
261		
262		
263		
264		
265		
266		
267		
268		
269		
270		
271		
272		
273		
274		
275		
276		
277		
278		
279		
280		
281		
282		
283		
284		
285		
286		
287		
288		
289		
290		
291		
292		
293		
294		
295		
296		
297		
298		
299		
300		
301		
302		
303		
304		
305		
306		
307		
308		
309		
310		
311		
312		
313		
314		
315		
316		
317		
318		
319		
320		
321		
322		
323		
324		
325		
326		
327		
328		
329		
330		
331		
332		
333		
334		
335		
336		
337		
338		
339		
340		
341		
342		
343		
344		
345		
346		
347		
348		
349		
350		
351		
352		
353		
354		
355		
356		
357		
358		
359		
360		
361		
362		
363		
364		
365		
366		
367		
368		
369		
370		
371		
372		
373		
374		
375		
376		
377		
378		
379		
380		
381		
382		
383		
384		
385		
386		
387		
388		
389		
390		
391		
392		
393		
394		
395		
396		
397		
398		
399		
400		
401		
402		
403		
404		
405		
406		
407		
408		
409		
410		
411		
412		
413		
414		
415		
416		
417		
418		
419		
420		
421		
422		
423		
424		
425		
426		
427		
428		
429		
430		
431		
432		
433		
434		
435		
436		
437		
438		
439		
440		
441		
442		
443		
444		
445		
446		
447		
448		
449		
450		
451		
452		
453		
454		
455		
456		
457		
458		
459		
460		
461		
462		
463		
464		
465		
466		
467		
468		
469		
470		
471		
472		
473		
474		
475		
476		
477		
478		
479		
480		
481		
482		
483		
484		
485		
486		
487		
488		
489		
490		
491		
492		
493		
494		
495		
496		
497		
498		
499		
500		

PREDSJEDNIK	DRUGI PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK	PREDSJEDNIK
NEDELKO SUTRONIĆ	MUSTAFA LAKOVIĆ	MUSTAFA LAKO					

Помоћни образац за бројање

1

Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	Политичка странка, коалиција или листа независних кандидата		Број кандидата	УКУПНО
	Гласови	Збир		Гласови	Збир		Гласови	Збир		Гласови	Збир		
1	Политичка странка I	11	1	10	1		1		1			1	21
2	Политичка странка II	20	2	13	2		2		2			2	33
3	Политичка странка III	10	3	7	3		3		3			3	17
4	IV	3	4	3	4		4		4			4	6
5		0	5	1	5		5		5			5	1
6		0	6	0	6		6		6			6	0
7	Политичка странка II	22	7	13	7		7		7			7	38
8	Политичка странка III	5	8	9	8		8		8			8	14
9	Политичка странка III	8	9	9	9		9		9			9	17
10			10		10		10		10			10	
11			11		11		11		11			11	
12			12		12		12		12			12	
13			13	+	13		13		13		=	13	
14			14		14		14		14			14	
15			15		15		15		15			15	
16			16		16		16		16			16	
17			17		17		17		17			17	
18			18		18		18		18			18	
19			19		19		19		19			19	
20			20		20		20		20			20	
21			21		21		21		21			21	
22			22		22		22		22			22	
23			23		23		23		23			23	
24			24		24		24		24			24	
25			25		25		25		25			25	
26			26		26		26		26			26	
27			27		27		27		27			27	
28			28		28		28		28			28	
29			29		29		29		29			29	
30			30		30		30		30			30	
31			31		31		31		31			31	
32			32		32		32		32			32	
33			33		33		33		33			33	
34			34		34		34		34			34	
35			35		35		35		35			35	
36			36		36		36		36			36	
37			37		37		37		37			37	
38			38		38		38		38			38	
39			39		39		39		39			39	

↑
ПРЕСАВИТИ ОБДЈЕ

Помоћни образац за бројање – бројање гласова за кандидате

3.7 Primjedbe posmatrača

Prilikom posmatranja izbornog procesa posmatrač treba biti svjestan atmosfere izvan i unutar biračkog mjesta. Ako primijeti probleme ili kršenje izborne procedure, posmatrač se obraća predsjedniku biračkog odbora. Način na koji se obraća predsjedniku biračkog odbora mora biti takav da se ne može tumačiti kao davanje uputstva, naređenja ili kao miješanje u izborni postupak.

Svaki posmatrač bi trebao razlikovati nevažne greške u primjeni pravila i propisa od onih kršenja koja mogu grubo povrijediti izbornu proceduru i uticati na izborne rezultate

Ako predsjednik biračkog odbora ne otkloni uočeni nedostatak ili kršenja izborne procedure, posmatrač unosi svoja zapažanja u Zapisnik o radu biračkog odbora, Obrazac za izvještavanje⁸ i potpisuje se.

Posmatrač ima pravo tražiti kopiju Zapisnika o radu s biračkog mjesta od općinske/ gradske izborne komisija čiji je rad posmatrao.

Akreditirani posmatrač ili politički subjekt može, na osnovi primjedbi navedenih u Obrascu, podnijeti prigovor organu nadležnom za provođenje izbora.

Posmatrač treba da odmah obavijesti općinsku/gradsku izbornu komisiju u sljedećim situacijama:

- ❖ ako njemu ili drugim posmatračima nije dozvoljen ulazak na biračko mjesto ili je udaljen sa biračkog mjesta;
- ❖ ako se stvara haos na biračkom mjestu;
- ❖ ako se onemogućava upisivanja primjedbi u Zapisnik o radu biračkog odbora (ZARBO).

3.8 Ometanje izbornih aktivnosti od strane posmatrača

Akreditirani posmatrač potpisuje Izjavu o pravilima ponašanja i dužan je pridržavati se sljedećih pravila ponašanja:

8 MIŠLJENJA ILI PRIMJEDBE – Obrazac – dio je u koji se upisuje mišljenje ili primjedba članova biračkog odbora, birača ili akreditiranih posmatrača. Član biračkog odbora, birač ili akreditirani posmatrač može unijeti svoje mišljenje ili primjedbe na proces glasanja, koje potpisuje lično (mišljenje ili primjedba koja nije potpisana lično neće biti razmatrana). Posmatrač može stavljati obrazložene primjedbe na rad biračkih odbora u pisanoj formi, koje se prilažu uz Zapisnik (ovaj slučaj predsjednik je dužan posebno evidentirati u Zapisniku.).

- ✓ da bude nepristran u skladu sa svojim dužnostima;
- ✓ da se ne miješa u izborni proces koji uključuje upis birača u Centralni birački spisak, proceduru na dan glasanja ili brojanja glasova te da poštuje tajnost glasanja;
- ✓ da ne pokušava vršiti bilo kakav uticaj na osobe u vezi s njegovim izborom biračkih opcija ili načinom na koji će označiti glasački listić;
- ✓ da poštuje odredbe Izbornog zakona BiH.

Organ za provođenje izbora oduzet će status akreditiranom posmatraču i udaljiti ga sa izbornog mjesta tokom posmatranja izbornog procesa ako:

- ❖ ometa izborne aktivnosti,
- ❖ ne poštuje tajnost glasanja,
- ❖ ne nosi službenu akreditaciju,
- ❖ nosi oznake koje ga povezuju s određenim političkim subjektom.

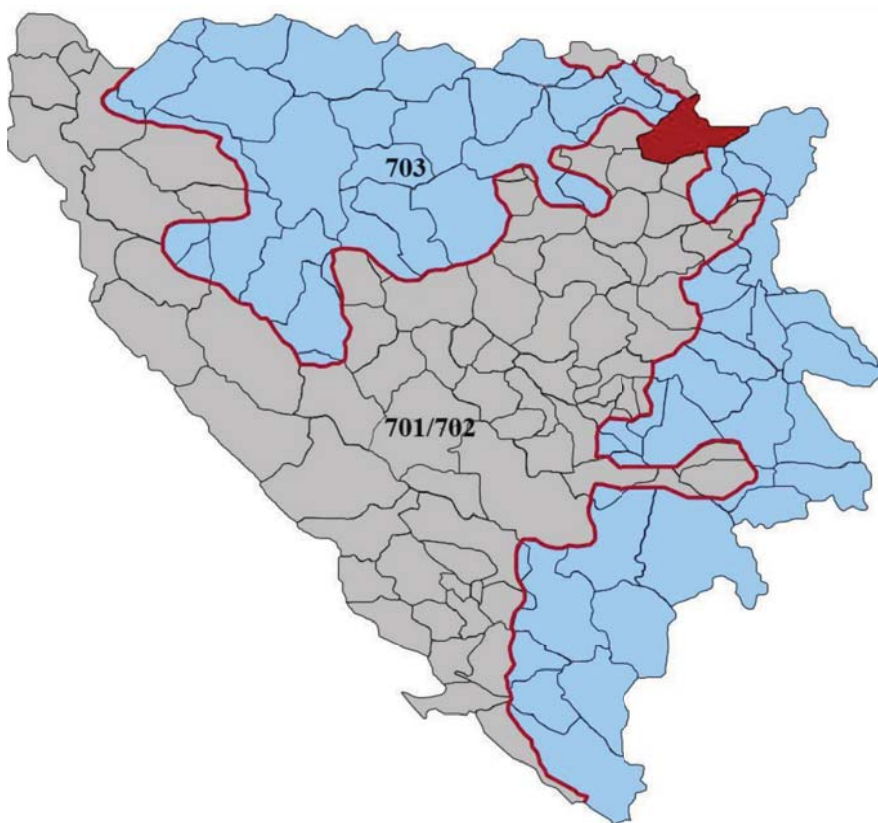
U postupku udaljavanja akreditiranog posmatrača sa izbornog mjesta, predstavnik organa za provođenje izbora treba prethodno upozoriti akreditiranog posmatrača koji ometa izborni proces i preduzeti sve druge raspoložive mjere i radnje da ometanje prestane, a ako akreditirani posmatrač nastavi ometanje, udaljit će ga sa izbornog mjesta.

Svako udaljavanje s biračkog mjesta treba zabilježiti u Obrazac Z7 Zapisnika o radu biračkog odbora (ZARBO).

Nadležni organ za provođenje izbora obavijestit će politički subjekt, udruženje, odnosno međunarodnog posmatrača o poništenju akreditacije.

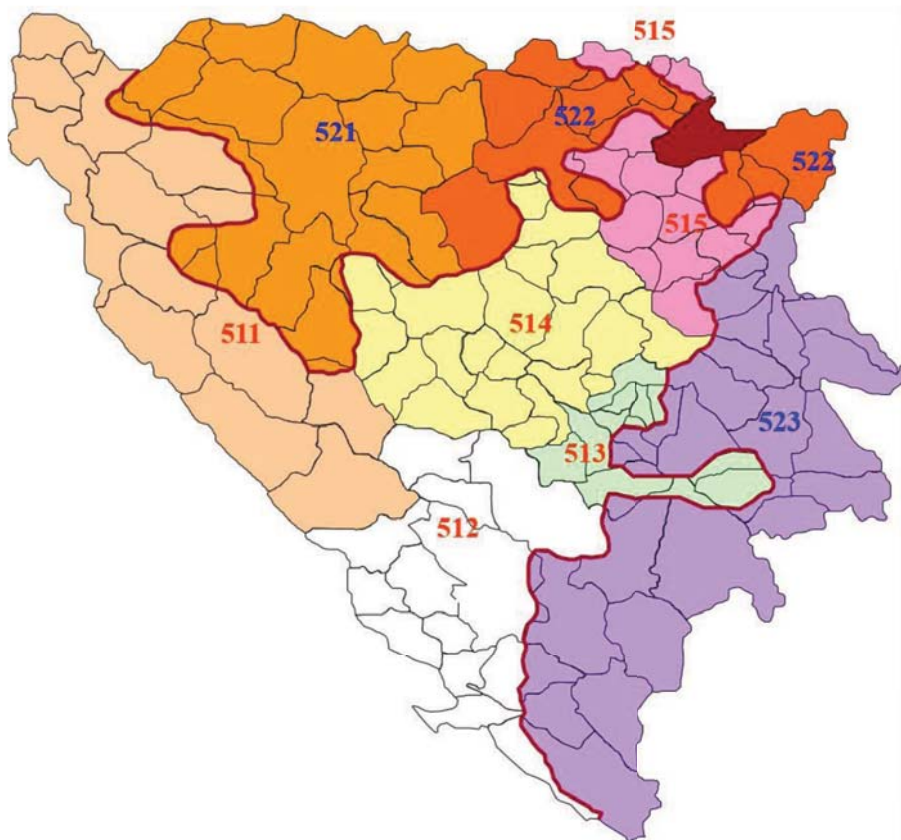
DIO IV
PRILOZI

Kartografski prikaz izbornih jedinica

Izborne jedinice – Predsjedništvo BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Federacija BiH (701/702)	2.092.336
Republika Srpska (703)	1.260.597

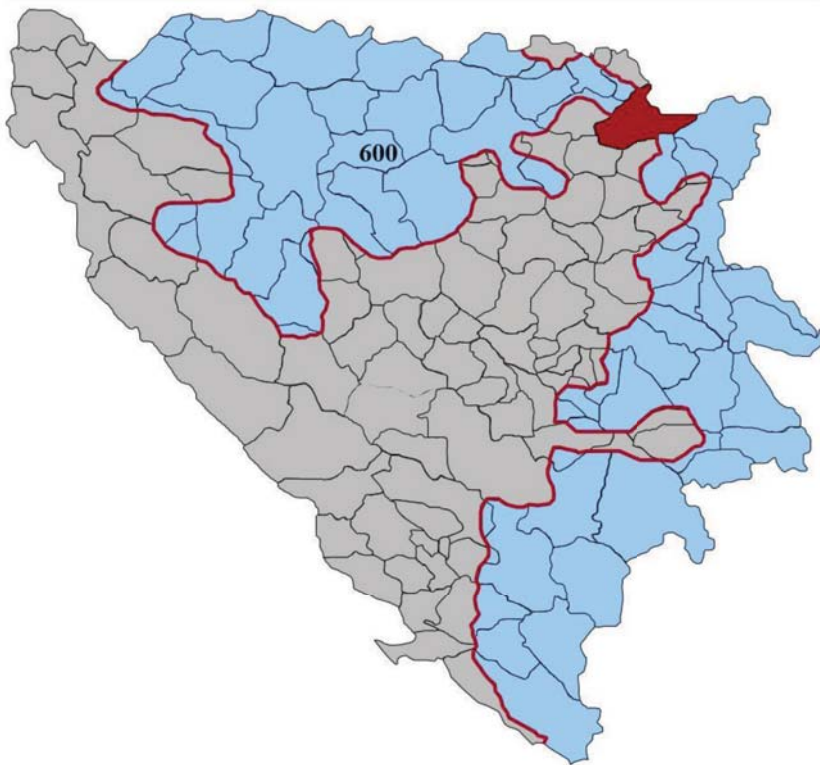
Izborne jedinice – Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 iz FBiH (511)	319.437
Izborna jedinica 2 iz FBiH (512)	268.418
Izborna jedinica 3 iz FBiH (513)	441.133
Izborna jedinica 4 iz FBiH (514)	555.221
Izborna jedinica 5 iz FBiH (515)	508.127
Izborna jedinica 1 iz RS (521)	570.865
Izborna jedinica 2 iz RS (522)	393.328
Izborna jedinica 3 iz RS (523)	296.404

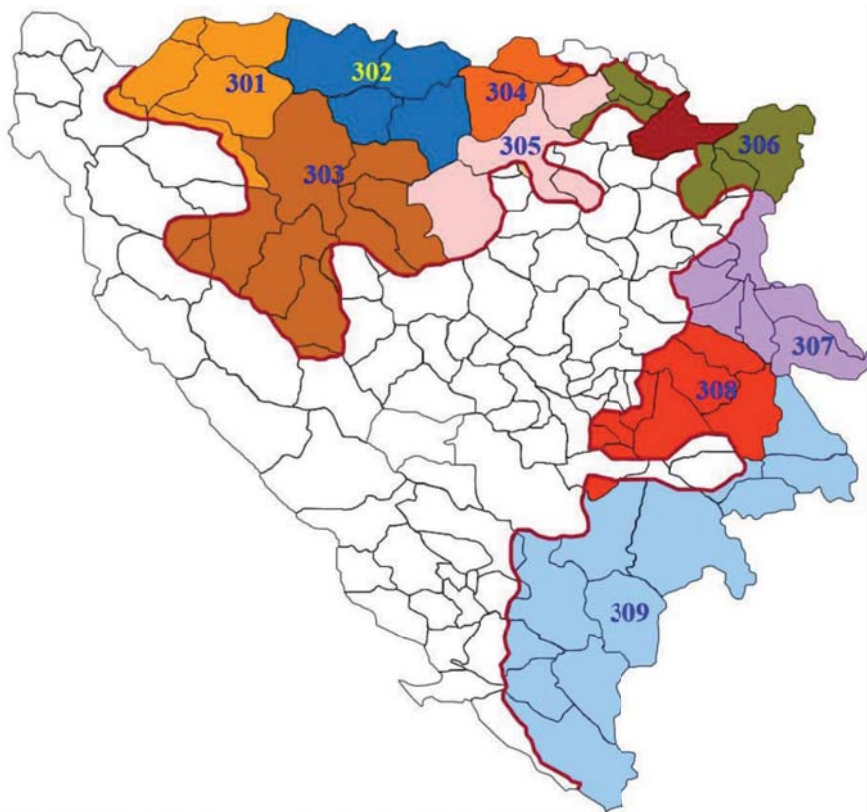
Izborne jedinice – Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 (401)	254.483
Izborna jedinica 2 (402)	166.644
Izborna jedinica 3 (403)	204.572
Izborna jedinica 4 (404)	136.911
Izborna jedinica 5 (405)	231.894
Izborna jedinica 6 (406)	97.462
Izborna jedinica 7 (407)	226.837
Izborna jedinica 8 (408)	225.865
Izborna jedinica 9 (409)	195.543
Izborna jedinica 10 (410)	72.875
Izborna jedinica 11 (411)	214.296
Izborna jedinica 12 (412)	64.954

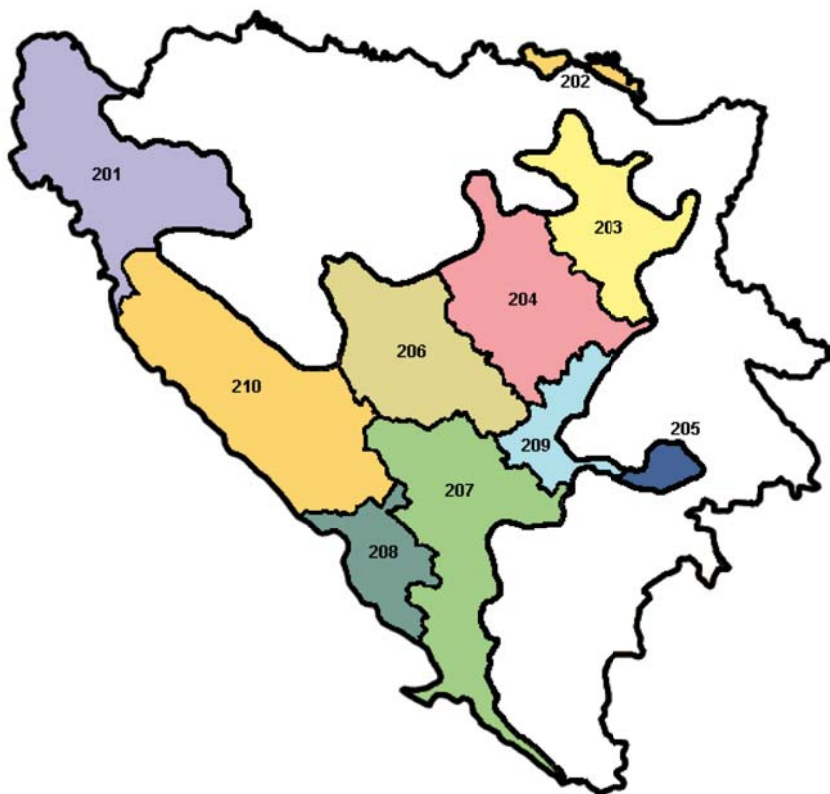
Izborne jedinice – Predsjednik i potpredsjednici RS

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica RS (600)	1.260.597

Izborne jedinice – Narodna skupština RS

Izborna jedinica	Broj upisanih birača
Izborna jedinica 1 (301)	148.951
Izborna jedinica 2 (302)	145.966
Izborna jedinica 3 (303)	275.948
Izborna jedinica 4 (304)	85.110
Izborna jedinica 5 (305)	122.495
Izborna jedinica 6 (306)	185.723
Izborna jedinica 7 (307)	116.585
Izborna jedinica 8 (308)	69.906
Izborna jedinica 9 (309)	109.913

Izborne jedinice – Skupštine kantona u FBiH

Skupština Kantona 1 (201)	254.483
Skupština Kantona 2 (202)	40.073
Skupština Kantona 3 (203)	429.702
Skupština Kantona 4 (204)	329.356
Skupština Kantona 5 (205)	23.496
Skupština Kantona 6 (206)	225.865
Skupština Kantona 7 (207)	195.543
Skupština Kantona 8 (208)	72.875
Skupština Kantona 9 (209)	417.637
Skupština Kantona 10 (210)	64.954

Broj upisanih birača u Centralni birački spisak po izbornim jedinicama

Broj birača upisanih u Centralni birački spisak za Opće izbore 2018. godine, sa stanjem na dan 23.08.2018.godine. u 24.00 sata po osnovnim izbornim jedinicama je sljedeći:

Kod	Naziv osnovne izborne jedinice	Broj birača	Kontakt- telefon
001	VELIKA KLADUŠA	43398	037/770-030
002	CAZIN	54100	037/515-368
003	BIHAĆ	57594	037/229-635
004	BOSANSKA KRUPA	25953	037/961-478
005	BUŽIM	15156	037 419 516
006	KRUPA NA UNI	1741	052/750-001
007	NOVI GRAD	26994	052/751-095 052/753-505
008	KOZARSKA DUBICA	23733	052-416-014
009	PRIJEDOR	86969	052/213-897
010	GRADIŠKA	55881	051/810-300
011	LAKTAŠI	32648	051/334-225
012	SRBAC	17760	051/740-001, lokal 105
013	PRNJAVOR	39677	051/640 550
014	DERVENTA	33826	053/315-112
016	BROD	18678	053/611-360 053/610-169
017	ODŽAK	17351	031/763-610
018	VUKOSAVLJE	4536	053 707 702
020	DOMALJEVAC – ŠAMAC	4600	031/716 619
021	ŠAMAC	16558	054/490-458
022	ORAŠJE	18122	031/714-578
023	DONJI ŽABAR	1861	054/875 100
024	MODRIČA	28070	053/810-511 053/810-785

025	GRADAČAC	36356	035/369-759 035/369-750
026	PELAGIĆEVO	4836	054/810-106
029	BIJELJINA	108498	055/233-122
030	BOSANSKI PETROVAC	6755	037/883-615 037/883-570
031	PETROVAC	1139	050/465-004
032	SANSKI MOST	35149	037/681-724
033	OŠTRA LUKA	4447	052/337-800
034	BANJA LUKA	190918	051/244-585
035	ČELINAC	15735	051/553-033
036	DOBOJ-ISTOK	9855	035/720-709
037	DOBOJ-JUG	4292	032/691-245
038	DOBOJ	63897	053/227-560
039	TEŠANJ	39834	(centrala) 032/650-022 lokal 148
040	STANARI	7736	053/201 910
042	MAGLAJ	20274	032/603-114
044	GRAČANICA	42008	035/707-022
045	PETROVO	6713	053/262 290
047	LUKAVAC	42515	035/553-253
049	SREBRENİK	38745	035/951-200
050	TUZLA	113120	035/307-486
052	ČELIĆ	10192	035/668-650
054	LOPARE	12881	055/650-193
055	TEOČAK	6763	035/756-073
056	UGLJEVIK	14344	055/772-284
057	DRVAR	6881	034/820-163
058	ISTOČNI DRVAR	165	050/465-703
059	KLJUČ	16378	037/661-139
061	RIBNIK	6271	050/431-022

064	MRKONJIĆ-GRAD	18143	050/220-924
065	JAJCE	25555	030/658-011 lokal 105
066	JEZERO	1118	050/291-001
067	DOBRETIĆI	2254	030/641-202
068	KNEŽEVO	9406	051/591-181
070	KOTOR-VAROŠ	21915	051/785-077
074	TESLIĆ	44149	053/433-680
075	ŽEPČE	25139	032/888-248
077	ZAVIDOVIĆI	34413	032/878-315
078	BANOVIĆI	20810	035/743-444
079	ŽIVINICE	54345	035/773-777
080	KALESIJA	33157	035/367-710
081	OSMACI	3959	056/337-603 056/337 314
082	SAPNA	10254	035/599-538
083	ZVORNIK	54231	056/232-266
084	BOSANSKO GRAHOVO	2960	034/206-145
085	GLAMOČ	4283	034/206-158
088	ŠIPOVO	10761	050/360-027
089	DONJI VAKUF	12669	030/509-612
091	TRAVNIK	47910	030/511 626
093	ZENICA	102067	032/401 940
094	KAKANJ	34209	032/553-900
095	VAREŠ	8750	032/848-105 032/848-109
096	OLOVO	8902	032/829-540
098	KLADANJ	11582	035/628-478
101	ŠEKOVIĆI	7428	056/653-691
103	VLASENICA	10306	056/490-074
104	BRATUNAC	18600	056/410-170

105	SREBRENICA	13564	056/445-507, 445-508
106	LIVNO	27070	034/201-027
107	KUPRES	3680	034/276-333
108	KUPRES (RS)	377	050/490-600
109	BUGOJNO	30092	030/257-771
110	GORNJI VAKUF – USKOPLJE	17200	030/265-403 030/494-068
111	NOVI TRAVNIK	20782	030/795-600
112	VITEZ	22713	030/718-209
113	BUSOVAČA	13997	030/732-184
114	FOJNICA	10627	030/547-703
115	KISELJAK	17503	030/871-616
116	VISOKO	34104	032/732-500
117	BREZA	11497	032/786-029
118	ILJAŠ	21005	033/403 568
121	SOKOLAC	10839	057/448-712 lok. 122
123	HAN-PIJESAK	3296	057/557-012
124	TOMISLAVGRAD	20080	034/356-401
125	PROZOR – RAMA	11705	036/771-858
126	JABLANICA	9033	036/751-300
127	KONJIC	22276	036/731-498
129	KREŠEVO	4563	030/806-602
130	HADŽIĆI	22408	033/475-953 033/475-944
131	ILIDŽA	64677	033/763-465
132	ISTOČNA ILIDŽA	13547	057/375-776
133	NOVI GRAD SARAJEVO	113854	033/291-117
135	VOGOŠĆA	26797	033/586-403
136	CENTAR SARAJEVO	60418	033/562-460
137	STARI GRAD SARAJEVO	37449	033/282-391

138	ISTOČNI STARI GRAD	1130	057/265-114
139	NOVO SARAJEVO	68627	033/492 238 033/492 270
140	ISTOČNO NOVO SARAJEVO	10375	057/343-494
141	TRNOVO (FBIH)	2402	033/586 701
142	TRNOVO	1288	057/610-336
143	PALE (FBIH)	626	038/799-030
144	PALE	19941	057/200-740
146	ROGATICA	9490	058/415-154 058/420-721
147	VIŠEGRAD	11054	058/620-823
148	POSUŠJE	14121	039/685 528
149	GRUDE	13254	039/660-318
150	ŠIROKI BRIJEG	23332	039/706 370
158	ISTOČNI MOSTAR	156	059/602-224
161	NEVESINJE	11722	059/602-796
163	KALINOVIK	1850	057/623-131
164	GACKO	8256	059/472-426
165	FOČA (FBIH)	1655	038/519-425
166	FOČA	17424	058/210-216
167	GORAŽDE	21215	038/227-637
168	NOVO GORAŽDE	1752	058/432-100
169	ČAJNIČE	4222	058/315-875
170	RUDO	7723	058/711-178 058/711-164
171	LJUBUŠKI	22168	039/835-532
172	ČITLUK	13766	036/640-545
173	ČAPLJINA	21920	036/805-052
174	NEUM	3760	036/884-417
176	STOLAC	11251	036/819-047
177	BERKOVIĆI	1695	059/860-111
179	LJUBINJE	3286	059/630 296

180	BILEĆA	10257	059/370-841
181	RAVNO	1487	036/891-471
182	TREBINJE	30516	059/260-441
183	USORA	5875	032/893-479
184	KOSTAJNICA	5067	052/663-113 052/663-139
185	MILIĆI	8497	056/745-231
199	GRAD MOSTAR	100345	036/325-112
200	BRČKO DISTRIKT BiH	65097	049/218-177
	UKUPNO	3352933	

Kodeks ponašanja za međunarodne posmatrač⁹

Međunarodno posmatranje izbora danas je prihvaćeno u cijelom svijetu, a provode ga međuvladine i međunarodne nevladine organizacije i udruženja kako bi dali nepristranu i tačnu procjenu prirode izbornih procesa na dobrobit građana zemlje u kojoj se održavaju izbori, kao i na dobrobit međunarodne zajednice. Zbog toga u kojoj se vrlo bitno osigurati integritet međunarodnog posmatranja izbora, a svi oni koji učestvuju u međunarodnoj misiji za posmatranje izbora, uključujući kratkoročne i dugoročne posmatrač^e, članove delegacija za procjenu, specijalizirane posmatračke timove i vođe misija, moraju se obavezati i poštovati Kodeks ponašanja.

Poštovati suverenitet i međunarodna ljudska prava – *Izbori su izraz suvereniteta koji pripada ljudima jedne zemlje, čije izražavanje slobodne volje daje temelj za autoritet i legitimnost vlade. Prava građana da biraju i budu izabrani na periodičnim, pravim demokratskim izborima su međunarodno priznata ljudska prava i zahtijevaju ostvarivanje niza osnovnih ljudskih prava i sloboda. Posmatračⁱ na izborima moraju poštovati suverenitet zemlje domaćina, kao i ljudska prava i temeljne slobode njenih građana.*

Poštovati zakone zemlje i autoritet izbornih tijela – *Posmatračⁱ moraju poštovati zakone zemlje domaćina i autoritet organa zaduženih za provođenje izbornog procesa. Posmatračⁱ moraju poštovati bilo koje zakonsko uputstvo vladinih, sigurnosnih i izbornih organa vlasti zemlje domaćina. Posmatračⁱ, također, moraju imati pristojan stav prema izbornim zvaničnicima i drugim državnim organima vlasti. Posmatračⁱ moraju zabilježiti da li zakoni, uredbe ili akcije državnih i/ili izbornih zvaničnika nepotrebno opterećuju ili opstruiraju ostvarivanje izbornih prava zagwarantiranih zakonom, ustavom ili primjenjivim međunarodnim instrumentima.*

Poštovati integritet Međunarodne misije za posmatranje izbora – *Posmatračⁱ moraju poštovati i zaštititi integritet međunarodne misije za posmatranje izbora. To znači poštivanje Kodeksa ponašanja, bilo kakvih pisanih uputstava (kao što je djelokrug poslova, direktive i smjernice) i verbalnih instrukcija od rukovodstva posmatračke misije. Posmatračⁱ moraju: prisustvovati svim sastancima, obukama i kolegijima posmatračke misije, upoznati izborni zakon, uredbe i druge relevantne zakone po nalogu posmatračke misije, te pažljivo pratiti metodologiju koju koristi posmatračka misija. Posmatračⁱ, također, moraju izvijestiti vodstvo posmatračke misije o slučaju sukoba interesa koji mogu imati, kao i o neprikladnom ponašanju*

9 Prihvaćen 27. oktobra 2005. godine u Ujedinjenim narodima u New Yorku. Organizacije koje su usvojile navedene dokumente od 24. oktobra 2005. su: Afrički savez, Azijska mreža za slobodne izbore (ANFREL), Carter centar, Centar za izbornu promociju i pomoć (CAPEL), Sekretarijat Commonwealtha, Vijeće Evrope- Evropska komisija za demokraciju kroz zakon (Venecijanska komisija), Vijeće Evrope-Parlamentarna skupština, Izborni institut Južne Afrike (EISA), Evropska komisija, Evropska mreža organizacija za nadgledanje izbora (ENEMO), Međunarodne službe za izbornu reformu (ERIS), IFES International IDEA, Međuparlamentarni savez, Međunarodni republikanski institut (IRI), Nacionalni demokratski institut (NDI), Organizacija američkih država (OAS), Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, Ured demokratskih institucija i ljudskih prava (OSCE/ODIHR), Udruženje izbornih administratora pacifičkih otoka, Australije i Novog Zelanda (PIANZEA), Forum pacifičkih otoka, Sekretarijat Ujedinjenih naroda.

drugih posmatrača koji su dio misije.

Stalno biti strogo politički nepristran – Posmatrači moraju stalno biti strogo politički nepristrani, uključujući i slobodno vrijeme u zemlji domaćinu. Oni ne smiju izraziti ili pokazati predrasude ili prednost u vezi sa nacionalnim organima vlasti, političkim strankama, kandidatima, referendumskim pitanjima ili u vezi sa spornim pitanjima u izbornom procesu. Posmatrači, također, ne smiju provoditi bilo kakvu aktivnost koja bi se razumno mogla shvatiti kao preferiranje ili davanje političke dobiti za bilo kojeg političkog natjecatelja u zemlji domaćinu, kao što je nošenje ili pokazivanje bilo kakvih političkih simbola, boja, zastava ili prihvaćanje vrijednosti od političkih takmičara.

Ne smiju opstruirati izborne procese – Posmatrači ne smiju opstruirati bilo koji element izbornog procesa, uključujući procese prije izbora, glasanje, brojanje i prikazivanje rezultata te procese nakon dana izbora. Posmatrači mogu na licu mjesta izbornim zvaničnicima skrenuti pažnju na nepravilnosti, prevaru ili značajne probleme, osim ako je to zabranjeno zakonom i to moraju uraditi na ne opstruktivan način. Posmatrači mogu postavljati pitanja izbornim zvaničnicima, predstavnicima političkih stranaka i drugim posmatračima unutar biračkih mjesta te odgovarati na pitanja o njihovim aktivnostima sve dok posmatrači ne opstruiraju izborni proces. Glasači mogu pitati i dobiti odgovor od posmatrača, ali ih posmatrači ne smiju pitati za koga ili za koju stranku ili referendumsku poziciju su glasali.

Prikazati prikladnu identifikaciju – Posmatrači moraju jasno prikazati identifikaciju koju je osigurala misija za posmatranje izbora, kao i identifikaciju koju traže nacionalni organi vlasti, te je na zahtjev moraju pokazati izbornim zvaničnicima ili drugim zainteresiranim državnim organima vlastima.

Zadržati tačnost zapažanja i profesionalizam u donošenju zaključaka – Sva zapažanja posmatrača moraju biti tačna i razumljiva, te se trebaju bilježiti pozitivni i negativni faktori, praviti razliku između onih bitnih i nebitnih te identificirati modele koji bi mogli imati bitan uticaj na integritet izbornog procesa. Odluke posmatrača moraju biti zasnovane na najvišim principima tačnosti informacija i nepristranosti analize, praveći razliku između subjektivnih faktora i objektivnih dokaza. Posmatrači moraju sve svoje zaključke zasnovati na činjeničnim i dokazivim dokazima i ne smiju prerano donositi zaključke. Posmatrači, također, moraju imati evidenciju o mjestima gdje su posmatrali izbore, zapažanjima i drugim relevantnim informacijama kako nalaže međunarodna posmatračka misija te takve dokumente moraju predati misiji.

Suzdržati se od davanja komentara u javnost ili medijima prije izjave misije – Posmatrači se moraju suzdržati od davanja bilo kakvih ličnih komentara o njihovim zapažanjima novinarima ili članovima javnosti prije nego što posmatračka misija da izjavu, osim ako je to drugačije naložilo rukovodstvo posmatračke misije. Posmatrači mogu objasniti prirodu posmatračke misije, njene aktivnosti ili druge poslove koje posmatračka misija smatra prikladnim. Oni bi trebali medije ili ostale zainteresirane osobe uputiti na one pojedince koje je odredila posmatračka misija.

Sarađivati sa drugim posmatračima izbora – Posmatrači moraju biti svjesni

drugih misija za posmatranje izbora, bilo da su domaće ili međunarodne, te moraju sarađivati s njima po uputstvu rukovodstva posmatračke misije.

Prikladno se ponašati – Posmatrači se moraju prikladno ponašati i poštivati druge, uključujući izražavanje osjetljivosti na kulturu i običaje zemlje domaćina, dobro koristiti procjenu u ličnim kontaktima i profesionalno se ponašati na najvišem nivou čak i u slobodno vrijeme.

Kršenja Kodeksa ponašanja – U slučaju nedoumica o kršenju Kodeksa ponašanja Međunarodna misija za posmatranje izbora provest će istragu o tome. Ako se utvrdi da se dogodilo ozbiljno kršenje, posmatrač može ostati bez posmatračke akreditacije ili može biti otpušten iz posmatračke misije. Ovlasti za takve odluke jedino ima rukovodstvo misije za posmatranje izbora.

Izjava o postupanju prema Kodeksu ponašanja – Svaka osoba koja učestvuje u ovoj misiji posmatranja izbora mora pročitati i razumjeti ovaj kodeks i mora potpisati izjavu o postupanju prema njemu.

Riječ urednika

Stana Danilović, predsjednica Općinske izborne komisije Brod

„Sa stanovišta općinskih izbornih komisija, priručnik je višestruko značajan, jer sadrži sve informacije u vezi s postupkom akreditacije posmatrača političkih subjekata, čime se postupak olakšava političkim subjektima i izbornim komisijama; potom, posmatračima su na jednom mjestu dostupne osnovne informacije o njihovom sistemu, nedozvoljenim radnjama i mogućnostima stavljanja primjedbi, a blagovremenim čitanjem priručnika smanjit će se mogućnost da birački odbori urade bilo kakvu nedozvoljenu radnju na biračkom mjestu, čemu pomažu i primjeri pravilno popunjenih obrazaca. Dosadašnja iskustva nam pokazuju da su se prekidi rada biračkog odbora često desili zbog primjedbi posmatrača koji nisu dovoljno poznavali postupak glasanja i utvrđivanja rezultata. Dakle, priručnik je edukativan i koristan alat za posmatrače i vjerujem da će doprinijeti unapređenju tehničkog provođenja izbora u BiH, kao i smanjenju broja primjedbi posmatrača.“

Ivanka Arapović Galić, predsjednica Općinske izborne komisije Posušje

„Iz višegodišnjeg izbornog iskustva moram istaknuti da su priručnici kako za biračke odbore, tako i za akreditirane posmatrače od iznimne koristi, jer, čitajući priručnik ili imajući ga barem pri ruci na dan izbora i jedni i drugi znat će koje su njihove dužnosti, ali i prava.

Izborni proces nije jednostavan, i samo dovoljno educirani članovi biračkih odbora i akreditirani posmatrači mogu biti garancija pravilno provedenog izbornog procesa, a samim time i izbornih rezultata. Ispravnim radom i angažmanom članova biračkih odbora i akreditiranih posmatrača, na način da svako obavlja svoj dio posla i da jedni druge ne ometaju u radu, imat ćemo izborne rezultate kakve žele naši građani. Svako postupanje članova biračkih odbora i posmatrača u suprotnosti s izbornim pravilima vodi kršenju izborne volje birača, što u konačnici može dovesti do sankcioniranja i jednih i drugih. Valja istaći sve pohvale kako Vijeću Evrope, tako i Centralnoj izbornoj komisiji BiH koji pomažu izradu priručnika, ali i udruženjima za posmatranje izbora na praktičnim obukama posmatrača.“

Adrese i kontakti Centralne izborne komisije BiH

Adresa:

Danijela Ozme br.7

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Telefon:

Centrala + 387 33 251 300

Odnosi s javnošću + 387 33 251 323

Faks:+ 387 33 251 329

E-mail adrese:

prijavapp@izbori.ba

(namijenjena za prijavu birača za upis u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH)

kontakt@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe i sl.)

info@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe i sl., a u vezi s registracijom birača za glasanje izvan BiH)

webmaster@izbori.ba

(namijenjena za sve kontakte, žalbe, primjedbe tehničke prirode)

Internet-stranica: www.izbori.ba